

Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten (Socialstyrelsen)

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, 2010-08-27

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor, men också att kvinnors livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Roks verksamhet fokuserar kring tre områden; medlemmar, opinionsbildning och samarbete. Området medlemmar innebär den inåtriktade verksamheten, som bland annat innefattar stöd och service till medlemsjourerna, intern utbildning och erfarenhetsutbyten samt informationsspridning. Opinionsbildning bedrivs genom olika utåtriktade aktiviteter, exempelvis tidningen Kvinnotryck, Roks hemsida, extern utbildning, mediekontakter och konferenser. Den kunskap vi har och sprider kommer dels från kvinnojourernas erfarenheter, dels från aktuell forskning. Under samverkan ingår samarbete och erfarenhetsutbyte med andra ideella och professionella aktörer, både nationellt och internationellt.

Frivilligorganisationers självständighet

Roks vill till att börja med lyfta fram värdet av att kvinnojourerna tillåts behålla sin idealitet (s. 34). Under 30 år har kvinnojourerna utvecklat ett arbetssätt, som även innefattar system för sekretess (om en frivillig) och dokumentation. En viktig princip för jourverksamheten är att kvinnorna kan garanteras anonymitet utåt. Jourcen erbjuder på så sätt en trygghet som gör att kvinnan vågar berätta om sin situation och kan ge stöd för att hon ska kunna ta sig vidare.

Skyddade boenden

I handboken (s. 15) fastslås vad som krävs för att ett "tillfälligt boende med skyddsanordningar" ska anses lämpligt. Som Roks tolkar skrivningen måste ett skyddat boende vara anpassat för kvinnor av alla åldrar, funktionsnedsättning, missbruk etc. Vi ifrågasätter rimligheten och lämpligheten i detta. Vi har svårt att se att vart och ett av de skyddade boendena ska kunna leva upp till dessa krav. Dessutom kan det finnas skäl att utforma skyddade boenden som är särskilt

anpassade till en viss grupp kvinnor, av hänsyn till de stödsökande kvinnorna. Däremot ska det vara självklart att en kommun måste ta ett helhetsgrepp om de olika alternativ som behöver finnas, för att kunna erbjuda skyddat boende för kvinnor ur alla grupper.

Samverkan

Det är positivt att Socialstyrelsen i handboken framhåller behovet av och förutsättningar för samverkan, t.ex. att precisera samverksanparternas olika roller och ansvar (s 40). Likväl som att frivilligorganisationer behöver ha kunskap om vilket stöd socialtjänsten kan erbjuda (s 27), behöver dock socialtjänsten ha kunskap om frivilligorganisationernas verksamheter.

Roks vill också bekräfta nödvändigheten i att kontinuerligt följa upp och utvärdera såväl samverkan som enskilda insatser och bemötande av stödsökande (s 30). När det gäller kvinnojourernas verksamhet har Roks arbetat fram verktyg för kvalitetssäkring, i form av ett ramdokument, en modell för stödarbete samt ett USB-minne med information, mallar och checklistor.

Kompetens

Roks välkomnar att personal inom socialtjänsten får nödvändig kunskap och introduktion för att kunna ge ett bra bemötande till kvinnor och barn som är utsatta för mäns våld. Vår förhoppning är att man ska använda sig av jourernas erfarenhet och kompetens. Numer kan kvinnojourskunskap studeras på högskolan, vilket är ett sätt att värdera den erfarenhetsbaserade kunskap som kvinnojourerna har förvärvat genom många år av praktiskt arbete.

De allmänna råden lägger ett stort ansvar på kommunerna när det gäller insatser till kvinnor och barn som är utsatta för mäns våld. Roks menar därför att socionomutbildning (i dess nuvarande utformning) inte är tillräcklig, utan att socialsekreterare också behöver få utbildning utifrån "samlade praktiska kunskaper och erfarenheter" (s. 35).

När det gäller behovet av teoretiska kunskaper om våld (s. 36) anser Roks att Socialstyrelsen måste specificera vad som avses. Vi menar att de nuvarande skrivningarna bidrar till en individualisering och neutralisering av våldet. Utan ett könsmaktsperspektiv kan man inte förstå varför kvinnor och barn i så stor utsträckning blir utsatta för våld av närstående män.

Att fråga om våld

Roks delar Socialstyrelsens mening att det är av stor vikt att våga fråga om någon är utsatt för våld (s 52). Om frågan ställs är det dock centralt att socialtjänsten också har beredskap för att hantera svaret.

Något vi däremot ställer oss frågande till är att socialtjänsten ska ställa så ingående/detaljerade frågor som föreslås i handboken (s 60-61). Vad ska socialtjänsten använda den informationen till?

Det är viktigt att socialtjänsten dokumenterar att det förekommer våld, men Roks menar att det inte är nödvändigt att ställa detaljerade frågor om hur våldet ser ut. Snarare bör socialtjänsten stötta kvinnan att göra en polisanmälan (i vilken kvinnan kan svara på mer detaljerade frågor). Några enkla frågor för socialtjänsten att ställa skulle snarare vara: Har du varit utsatt för våld? Kan du berätta? Viktig information att ta reda på kan vara om mannen är kvar i hemmet och om det finns

barn och/eller husdjur (som kvinnan oroar sig för). Dylika frågor är relevanta för att socialtjänsten ska kunna vidta (rätt) praktiska åtgärder.

En sådan pratisk åtgärd kan vara att förmedla kontakt med en läkare som kan dokumentera eventuella fysiska skador.

Gemensam bostad

I avsnittet om tillfälligt boende (s 69) föreslås som en tänkbar åtgärd att socialtjänsten kan ta upp en diskussion med den våldsutövande mannen om att hitta ett alternativt boende för honom, för att kvinna ska kunna vara kvar i den gemensamma bostaden. Måhända är det något aningslöst att tro att en sådan diskussion ska ge resultat. Eftersom det handlar om ett brott som blivit begånget är det snarare viktigt att polisen varslas.

Ekonomiskt bistånd

Roks välkomnar handbokens tydliggörande av att handläggning av ekonomiskt bistånd måste kunna anpassas efter behovet hos kvinnor som är utsatta för mäns våld. Det kan t.ex. handla om beredskap för att handlägga ekonomiskt bistånd utanför kontorstid och att inte bedöma kvinnans ekonomi utifrån gemensamma tillgångar i hushållet (eftersom det inte är troligt att hon har tillgång till dem).

Det är också nödvändigt socialtjänsten blir bättre på att i biståndsbeslutet väga in de stora kostnader som ofta uppstår när en kvinna bryter upp ur en våldsam relation. Roks har erfarenheter från att fördela fondmedel till kvinnor och barn som söker stöd på kvinnojourer. De ansökningar som inkommer visar att alltför många kvinnor och barn nekas ekonomiskt bistånd till de mest grundläggande saker.

Barn, vårdnad och umgänge

Det är inte ovanligt att en kvinna som är utsatt för mäns våld får höra från förövaren vilken dålig mamma hon är och att socialtjänsten kommer att ta barnet/barnen ifrån henne. Utsätts man regelbundet för denna typ av psykiskt våld påverkar det ens självbild och självförtroende. När en kvinna lämnar en våldsam relation där det också finns barn med i bilden, kan hon därför behöva stöd i sin mammaroll. En viktig åtgärd från socialtjänsten är då att erbjuda stöd till mamman och barnet för att de ska kunna återskapa en förtroendefull relation.

Roks vill samtidigt understryka hur viktigt det är att socialtjänsten är medveten om det maktförhållande som finns mellan den som har blivit slagen och den som har utövat våldet, likaväl som den ojämna maktfördelning som finns mellan den stödsökande kvinnan och socialsekreteraren (som på ett bra sätt beskrivs på s 56 i handboken). Okunskap och oförstående kring den maktobalans som kvinnan känner i förhållande till både socialtjänsten och den våldsutövande mannen kan leda till att kvinnan blir ovillig att söka stöd hos socialtjänsten. Detsamma gäller för barn, som behöver känna förtroende och trygghet i mötet med socialtjänsten för att de ska våga berätta om sina upplevelser. Precis som nämns i handboken kan det t.o.m. finnas skäl att sekretessbelägga barnets utsaga gentemot en våldsutövande förälder (s 91).

Roks vill varna för att använda samarbetssamtal mellan föräldrarna som ett verktyg, i de fall då det förekommit våld i relationen. Det är inte heller rimligt att kvinnan förväntas ha en samarbetsrelation med en man som utsatt henne för våld. Vid misstanke om våld anser Roks att det ska vara legio att hålla separata samtal

med kvinnan respektive mannen. Under ett samarbetsamtal finns stor risk för maktobalansen dem emellan kommer att påverka vad kvinnan vågar säga.

Roks vill också betona det som står på s 103 i handboken: "Om en förälder utsätter barnet eller någon annan familjemedlem för våld, trakasserier eller annan kränkande behandling är det i dessa fall i princip bäst för barnet att den föräldern inte har del i vårdsnaden". Bevisbördan ska i dessa fall ligga på pappan som utövat våld mot mamman, att bevisa att han är en lämplig vårdnadshavare.

Verksamheter för våldsutövande män

I handbokens avsnitt om specialiserade verksamheter (s 20) nämns bl.a. att kommuner är skyldiga att erbjuda insatser till våldsutövande män. Roks vill framhålla att kommunen ska vara uppmärksam på den fysiska placeringen av sådan verksamhet, så att den inte finns i närheten av verksamheter för kvinnor och barn som är utsatta för mäns våld. En samlokalisering av sådana verksamheter kan inverka menligt på känslan av trygghet hos kvinnorna och barnen.

Stockholm 2010-08-27

Angela Beausang
Ordförande, Roks